

Türkiye faunası için yeni üç *Scheloribates* Berlese (Acari: Scheloribatidae) türü

Nusret AYYILDIZ*

Summary

Three new *Scheloribates* Berlese species (Acari: Scheloribatidae) for the Turkish fauna

In this work, *S. fusifer* Berlese, 1908, *S. confundatus* Sellnick, 1928 and *S. pallidulus* (C. L. Koch, 1841) species which are new records for Turkey, belonging to the genus *Scheloribates* have been reported from the Erzurum plain and their drawings have been made from the specimens. In addition, the identification key for these species has been prepared.

Giriş

Scheloribates Berlese cinsi oribatid'ler içinde tür sayısı bakımından en zengin gruplardan biridir. Bu cinse ait türlerin büyük bir çoğunluğu sestod'ların arakonukçuları olduğu için parazitolojik açıdan oldukça önemlidir (Sengbusch, 1977).

Erzurum ovasındaki çeşitli habitatlardan 1983-1985 yılları arasında toplanarak buradâ tanımları verilen üç tür Türkiye faunası için yenidir.

Örneklerin toplanması, ayıklanması, preparasyonu ve saklanması daha önce kullanılan yöntemler izlenmiştir (Ayyıldız ve Özkan, 1988). Bütün çizimler aynı ölçekle çizilmiştir.

Familiya: Scheloribatidae Balogh - Balogh, 1984

Notogasterde 4 veya 5 çift sacculi vardır. Pteromorfa hareketsizdir. Dorsosejugal sutur daima mevcuttur.

* Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Erzurum

Alınış (Received): 13.7.1988

Cins: Scheloribates Berlese, 1908

Synonimi: Storkania Jacot, 1929; Styloribates Jacot, 1934;
Paraschelobates Jacot, 1934; Protoschelobates Jacot, 1934;
Propeschelobates Jacot, 1936.

Type-species: Scheloribates latipes (C. L. Koch, 1844)

Prodorsum'da tutoryum yoktur. Notogaster'de 10 çift kıl ve 4 çift sacculi vardır. Dorsosejugal sutur kavislidir. Genitoanal bölgenin kıl formülü 4-1-2-3 şeklindedir. Tarsuslar üç tırnaklıdır.

Türkiye Scheloribates Berlese türleri için tanı anahtarı

1. Sensillus iğ şeklinde fusififer Berlese, 1908
- Sensillus iğ şeklinde değil 2
2. Pteromorfa dar, vücut yuvarlak confundatus Sellnick, 1928
- Pteromorfa geniş, vücut oval pallidulus (C. L. Koch, 1841)

Tür: Scheloribates fusifer Berlese, 1908 (Şekil 1 a, b)

Vücut ortalama 504/216 µm büyüklüğündedir.

Rostrum yuvarlak, kılları uzun ve yay şeklinde içeri doğru kıvrılmıştır. Lamella kaideden uca kadar aynı genişlikte ve prodorsum'un 2/3'ü kadar uzunluktadır. Lamella kılları interlamella kıllarının iki katı uzunlukta olup dik ve kenarları dikenlidir. Sensillus 58 µm uzunluğunda ve iğ şeklindedir. İğ kısmı uçta oldukça sivridir.

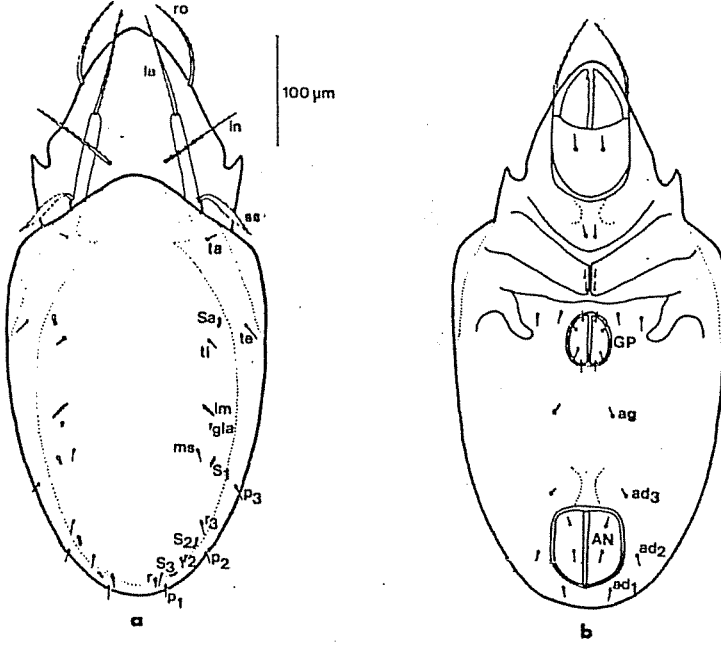
Notogaster önde, arkaya göre biraz daha geniştir. Zayıf olan notogaster kılları kısadır.

Birinci pedotektum iyi gelişmiştir. Epimer kıllarından 1a, 2a ve 3a aynı doğrultu üzerinde bulunur. Anal plak genital plaktan daha büyüktür. ad₃ kılı preanal pozisyonadadır.

İncelenen materyal: Atatürk Ü., Zirai İşl. Bahçesi, 1930 m., 18.7.1984, 2Ö; 15.8.1984, 4Ö; 24.3.1985, 1Ö. Ilıca Şeker Fab. Bahçesi, 1870 m., 16.3.1985, 4Ö. Ilıca-Kandilli yol ayrımı kenarındaki çayırliklar, 1870 m., 11.5.1985, 5Ö; 7.7.1985, 1Ö. Ilıca-Kandilli yol ayrımı kenarındaki kıraçlıklar, 1870 m., 5.11.1983, 3Ö; 11.12.1983, 17Ö; 25.1.1984, 2Ö; 8.2.1984, 5Ö; 7.3.1984, 4Ö; 4.4.1984, 7Ö; 3.5.1984, 4Ö; 6.6.1984, 6Ö; 5.7.1984, 10Ö; 1.8.1984, 15Ö; 20.9.1984, 13Ö; 3.10.1984, 9Ö; 21.11.1984, 25Ö; 22.12.1984, 32Ö; 20.1.1985, 35Ö; 15.2.1985, 12Ö; 16.3.1985, 25Ö; 15.4.1985, 19Ö; 8.6.1985, 62Ö; 7.7.1985, 30Ö; 4.8.1985, 16Ö; 5.9.1985, 24Ö. Erzurum, Aziziye Tabyaları, 1960m., 15.10.1983, 1Ö; 12.2.1984, 2Ö; 21.4.1984, 6Ö; 16.9.1984, 1Ö; 13.1.1985, 10Ö; 23.2.1985, 12Ö; 13.4.1985, 42Ö; 2.6.1985, 8Ö; 2.7.1985, 2Ö.

Yayılışı: İtalya ve İsviçre.

Tartışma: Bu tür için Berlese (1908) tarafından 500/390 µm ve Schweizer (1956) tarafından 540/315 µm olarak verilen vücut büyüklüğünün örneklerimizde ortalama 504/216 µm olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 1. *Schelorbates fusifer* Berlese, 1908: a) Vücut sırttan, b) Vücut karından

Örneklerimizde sensillus'un şekli Berlese (1908)'nin tanımıyla benzerlik göstermektedir. Bu türün diğer özelliklerinin ayrıntılı bir tanımı daha önce yapılmamış olduğundan geniş anlamda karşılaştırma yapmak şimdilik mümkün olamamaktadır.

Tür: *Schelorbates confundatus* Sellnick, 1928 (Şekil 2, 3)

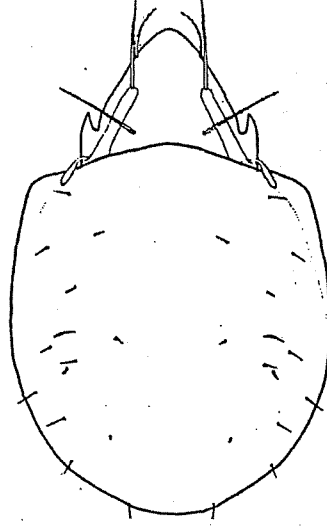
Vücut ortalama 552/348 µm büyüklüğündedir.

Rostrum dar ve yuvarlaktır. Rostrum kılları 62 µm uzunluğunda içeri doğru yay şeklinde kıvrılmıştır. Lamella kaideden uca kadar aynı genişlikte ve oldukça uzundur. Kuspidium zayıftır. Lamella kılları interlamella kıllarından daha uzundur. İnterlamella kılları yanda arkaya doğru eğilmiştir. Sensillus piston şeklinde, dirsekli ve 73 µm uzunluğundadır.

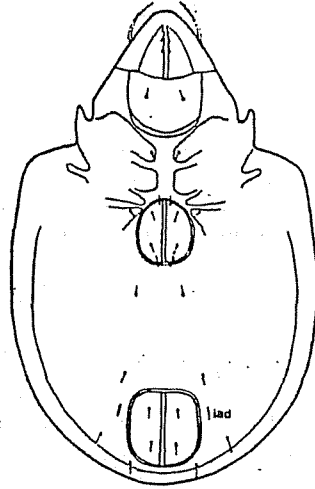
Pteromorfa dörsosejugal sutur'un seviyesine kadar ulaşmaz. Notogaster arkada, öne göre biraz daha geniştir. im poru yatay konumdadır. Notogaster kılları genelde zayıftır. Bunlardan çevredekiler, orta bölgede yer alanlara oranla daha uzun boyludur.

Birinci pedotektum büyüktür. Apodemata lamelleri iyi gelişmiştir. Anal plak (92/92 µm) genital plaktan (64/64 µm) daha büyüktür ve her ikisinin de enleri boylarına eşittir. iad poru adanal pozisyondadır.

İncelenen materyal: Ilica Şeker Fab. Bahçesi, 1870 m., 25.1.1984, 10; 1.8.1984, 20; Dumlu şehir girişindeki çayırliklar, 1950 m.,

Şekil 2. Schelorigates confundatus Sellnick, 1928: Vücut, sırttan

Şekil 3. Schelorigates confundatus Sellnick, 1928: Vücut, karından

20.11.1983, 220; 17.12.1983, 550; 25.1.1984, 690; 22.2.1984, 10;
21.3.1984, 380; 25.4.1984, 220; 16.5.1984, 710; 20.6.1984, 10;
15.8.1984, 440; 26.9.1984, 160; 17.10.1984, 30; 8.12.1984, 170;
27.1.1985, 150; 25.4.1985, 160; 19.5.1985, 30; 15.6.1985, 550;
14.7.1985, 170; 8.8.1985, 10; 10.9.1985, 480. Ilıca-Kandilli yol ayrımı
kenarındaki çayırliklar, 1870 m., 8.2.1984, 130; 5.7.1984, 10;
1.8.1984, 50; 20.9.1984, 40; 21.11.1984, 200; 11.5.1985, 270; 7.7.1985,
380; 4.8.1985, 200; 5.9.1985, 10.

Yayılışı: Almanya, Hollanda, İsviçre, İzlanda, İsveç, Norveç,
Finlandiya ve Bali.

Tartışma: Örneklerimizin vücut büyüklüğü ortalama 552/348 µm'dir.
Bu türün vücut büyüklüğünü Sellnick (1928) 528/330 µm, Willmann (1931)
510/320 µm ve Schweizer (1956) 567-576/342-351 µm olarak vermiştir.

Sellnick (1928) notogaster'in önde, arkadan daha geniş olduğunu
ve sensillus'un ortada hafifçe eğildiğini belirtmektedir. Bunların
aksine; örneklerimizde notogaster arkada, önden daha geniş ve sensillus
kaideden itibaren boyunun 1/4'ünde dik açı yapacak şekilde arkaya doğru
eğilmiştir. Diğer morfolojik özellikler Sellnick (1928) ve Willmann
(1931)'in tanımlarıyla genelde benzerdir.

Tür: Schelorbates pallidulus (C. L. Koch, 1841) (Şekil 4)

Synonimi: Zetes pallidulus C. L. Koch, 1841, C. M. A., fas. 31,
no. 9; Zetes fuscomaculatus C. L. Koch, 1841, C. M. A., fas. 31, no.
11; Oribates latipes Berlese, 1886, A. M. S., fas. 30, no. 3.

Vücut ortalama 504/312 µm büyüklüğündedir.

Rostrum yuvarlak, kılları yay şeklinde içeri doğru kıvrılmıştır.
Lamella'nın boyu prodorsum boyunun yarısını biraz geçmektedir.
İnterlamella kılları lamella kıllarından biraz daha uzundur. Sensillus
comak şeklindedir.

Notogaster önde, arkadan daha geniştir. Kılları kısa ve incedir.

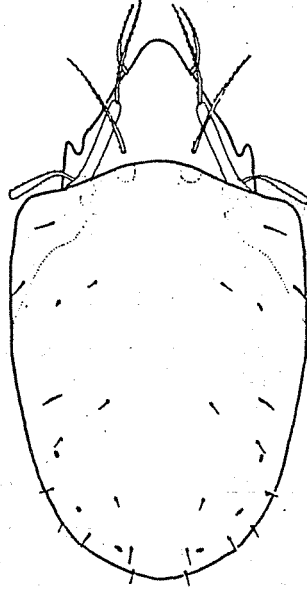
Genital plak 70/56 µm, anal plak ise 106/92 µm büyüklüğündedir.
ad₃ kılı preanal, iad poru adanal pozisyonadadır.

İncelenen materyal: Dumlu şehir girişindeki çayırliklar, 1950 m.,
10.9.1985, 20. Ilıca-Kandilli yol ayrımı kenarındaki çayırliklar, 1870
m., 8.2.1984, 30; 6.6.1984, 30; 21.11.1984, 60; 11.5.1985, 10;
7.7.1985, 70. Ilıca-Kandilli yol ayrımı kenarındaki kıraçliklar, 1870
m., 8.2.1984, 230; 21.11.1984, 10; 11.5.1985, 60. Erzurum, Aziziye
Tabyaları, 1960 m., 1.9.1985, 10.

Yayılışı: Almanya, Hollanda, İsveç, Norveç, Finlandiya, Rusya ve
Grönland.

Tartışma: Bu türün vücut büyüklüğünü Sellnick (1928) 350/200 µm,
Willmann (1931) 430/240 µm, Van der Hammen (1952) 485-535 µm (uzunluk),
Schweizer (1956) 504/288 µm ve 495/270 µm, Perez-Inigo (1974) ise
500-290 µm olarak vermiştir. Örneklerimizde vücut büyüklüğü 504-312
µm olup Sellnick (1928) ve Willmann (1931)'in verdiği örneklerden daha
büyüktür.

Bu tür diğer özellikleri bakımından şimdiye kadar çeşitli ülkelerden verilmiş olan örneklerle genelde uygunluk göstermektedir.

Şekil 4. Schelorbates pallidulus (C. L. Koch, 1841): Vücut, sırttan

Özet

Bu çalışmada, Erzurum Ovası'ndan Türkiye faunası için yeni olan; Schelorbates Berlese cinsine ait olan S. fusifer Berlese, 1908, S. confundatus Sellnick, 1928 ve S. pallidulus (C. L. Koch, 1841) türlerinin örneklerimiz üzerinden tanımları yapılmış ve şekilleri çizilmiştir. Ayrıca bu türler için tanı anahtarı düzenlenmiştir.

Kısaltmalar

Ö: Örnek; ro: Rostrum kılı; la: Lamella kılı; in: İnterlamella kılı; ss: Sensillus; ta, te, ti: t grubu notogaster kılları; ms: ms grubu notogaster kılı; P₁, P₂, P₃: P grubu notogaster kılları; r₁, r₂, r₃: r grubu notogaster kılları; Sa, S₁, S₂, S₃: Sacculi; gla: Bez; GP: Genital plak; AN: Anal plak; ag: Aggenital kıl; ad₁, ad₂, ad₃: Adanal kıllar; iad, im: Yarık şeklindeki porlar.

Teşekkür

Bu araştırma metnini okuyarak yardım ve önerilerini esirgemeyen Sayın Hocam Doç. Dr. Muhlis Özkan'a teşekkür ederim.

Literatür

- Ayyıldız, N., M. Özkan, 1988. Erzurum ovası oribatid akarları (Acari:Oribatida) üzerine sistematik araştırmalar. I. İlkel Oribatidler: Doğa TU J. Zoology (baskıda).
- Balogh, J., P. Balogh, 1984. A review of the Oribatuloidea Thor, 1929 (Acari:Oribatei). Acta Zool. Hung., 30 (3-4): 257-313.
- Berlese, A., 1908. Elenco di generi e specie nuove di Acari. Redia, 5: 1-15.
- Hammen, L. van der., 1952. The Oribatei (Acari) of the Netherlands. Zool. Verh. Leiden No. 17, 139 s.
- Perez-Inigo, C., 1974. Acaros oribatidos de suelos de Espana peninsular e islas Baleares (Acari, Oribatei). Parte V. Eos, 48: 367-475.
- Schweizer, J., 1956. Die Landmilben des Schweizerischen Nationalparkes 3. Teil: Sarcoptiformes Reuter 1909. Soc. Helvet. Sci. natur. Parc. nat. 5 (N.F.) (34): 215-377.
- Sellnick, M., 1928. Formenkreis: Hornmilben, Oribatei. Die Tierwelt Mitteleuropas Band III, Lieferung 4: 1-42.
- Sengbusch, H. G., 1977. Review of Oribatid Mite-Anoplocephalon Tapeworm Relationships (Acari: Oribatei; Cestoda: Anoplocephalidae). - In: Biology of Oribatid Mites (D. L. Dindal, ed.), Syracuse: State Univ. NY., 87-102.
- Willmann, C., 1931. Moosmilben oder Oribatiden (Oribatei). in: Dahl (F.) ed., Die Tierwelt Deutschlands, 22: 79-200.